

Любомир ХАХУЛА

ЛЬВІВ У “КРЕСОВ’ЯЦЬКОМУ” ДИСКУРСІ СУЧАСНОЇ ПОЛЬЩІ

*(Halaś M. Oddajcie nam Lwów. – Warszawa: Wydawnictwo
Bollinari Publishing House, 2012. – 141 s.)*

За останні два десятиліття українці і поляки здолали непростий шлях в напрямку налагодження добросусідських взаємин. Обидва суспільства активно обговорювали складні історичні питання, намагалися зрозуміти один одного та, здавалося, досягли результатів. Проте події останніх місяців переконують у тому, що негативні стереотипи про Україну та українців, які активно пропагують деякі польські громадські організації, публіцисти і політики, перешкоджають українсько-польському діалогу.

Прикладом польського “кресов’яцького” бачення історії і сучасних реалій є книга поета, журналіста і публіциста Марціна Галася (Marcin Halaś) із провокативною назвою “Віддайте нам Львів” (“Oddajcie nam Lwów”), що вийшла 2012 р. у варшавському видавництві “Bollinari Publishing House”, продукцію якого продає Польська національна книгарня (<http://polskaksiegarnianarodowa.pl/pl/producer/Bollinari-Publishing-House/6/2>). У вступному розділі автор наголошує, що поставив собі за мету написати “першу польську ревізійну книгу про Львів”, а також зазначає, що йдеться про “ревізійнізм” у лапках, бо книга не закликає до зміни сучасних кордонів чи повернення територій, а, незважаючи на перші асоціації з назвою, до повернення Львова в польську історичну пам’ять. На думку М. Галася, “оборона Львова” триває, і це остання й найважливіша оборона: “Масмо захищати Львів перед вириванням його з польськості, перед брехнею, вмовлянням поляків, що місто уже не є польським” (с. 13). Такі неоднозначні й надто емоційні заклики публіциста схиляють до думки, що його метою є те, аби Львів, перебуваючи у складі незалежної України, носив польську назву, вулицям повернули старі польські таблиці, вивіски і пам’ятники, які б підкреслювали велич і важливість міста у польській історії. На нашу думку, назва книги викликати різні асоціації передусім у польських читачів.

Доцільно порівняти дані соціологічного дослідження про ставлення поляків до сучасного польсько-українського кордону із деякими тезами М. Галася. Опитування, проведене на початку XXI ст., виявило, що більшість респондентів швидше погоджувалася із встановленими кордонами (52%), 23% – однозначно погоджувалася, 7% швидше не погоджувалася, лише 4% рішучо не погоджувалася. Кількість осіб, які не знали відповіді на питання – становила 14%. При тому соціологи зауважували, що такі результати зумовлені історичними взаєминами

поляків і українців. Проте в усіх вікових групах більшість респондентів схвально висловилися про чинні кордони, тільки найстарші поляки виявляли найбільше незадоволення лінією кордону (20%). До речі, серед молодого покоління частка незадоволених не перевищувала декількох відсотків¹.

М. Галась неодноразово повторює, що Львів – це польське місто. Незважаючи на те, що в ньому проживали українці, євреї, вірмени, німці, Львів передусім “кипів польською стихією”. Він зазначає, що цінує внесок усіх меншин у культуру Львова, однак називає їх “інгредієнтами у тісті польськості, приправами в великому котлі польської культури” (с. 11), виявляючи неповагу і зверхність до інших народів.

Сучасний Львів, хоча і перебуває, за висловом публіциста, у складі “більш чи менш самостійної України”, так чи інакше є польським. Тому одна із фотографій у виданні підписана: “Львів під австрійським пануванням (*zaborem*). Потім було панування радянське. Тепер триває українське” (с. 59). М. Галась твердить, що не йдеться про адміністративну чи геополітичну приналежність Львова, а про важливіші речі, значення і вплив яких не можна виміряти (?). Тому поляки мають право говорити: “Львів був, є і буде польським”. Львів є польським, бо матеріальні об’єкти міста залишаються в польському культурному просторі: “Українськими є щонайбільше покриті стріхою хати і дерев’яні школи, перенесені з галицьких і буковинських сіл до скансену на Кайзервальді” (с. 118). Якщо у кам’яницях польського Львова і живуть сьогодні українці – місто не стає від цього автоматично українським. Українська історія Львова спотворена українськими “чорнопіднебінними” істориками, політиками, публіцистами, і брехню цю поширюють “маси ліцензованих екскурсоводів” (с. 61–62).

Усіх (передусім поляків), хто твердить, що Львів є українським містом, на думку М. Галася, треба називати зрадниками національної пам’яті. Якщо якийсь поляк ствердить, що Львів – це українське місто, то він з власної волі наразиться на клятву А. Міцкевича: “Якщо я про них забуду, то Ти, Господи, забудь про мене”. Польський журналіст зазначив: “Ми ніколи не сприймемо української узурпації Львова”, і застеріг: “Сьогодні, якщо ми не зголошуємо претензій про його повернення, то вимагаймо поваги до польської спадщини і традиції цього міста” (с. 119).

М. Галась намагається переконати читачів, що українці підступні, хитрі, жорстокі і недалеко. Вже у 1918 р. вони зосередилися не на тому, щоби здобути свою державу, а на тому, щоби “вирвати в Польщі Львів” (с. 28). Ця ідея належала галицьким націоналістам і спричинила поразку у визвольних змаганнях. Бо галицькі політики відкинули С. Петлюру – єдиного політика, який міг гарантувати самостійну Україну із столицею у Києві. Приєднання Львова до Другої Речі Посполитої, а разом з ним великої території, заселеної українцями, було значним благом для них у порівнянні з СРСР. Бо у міжвоєнній Польщі українці тішилися великою свободою – мали свої школи, культурно-суспільні організації, послів у Сеймі. Саме з цієї “великої свободи” і виріс націоналізм, чого не було в Радянському Союзі. Ці тези є наївними і навіть не потребують спростування. У будь-якому підручнику з історії України висвітлено як у Другій Речі Посполитій українці

¹ *Konieczna J.* Polska–Ukraina: wzajemny wizerunek. Raport z badań / J. Konieczna. – Warszawa, 2001. – S. 39.

користувалися “величезними свободами”. Авторська маніпуляція історичним матеріалом є свідченням того, що він малює чорно-білу картину, де поляки завжди добрі, а українці – злі, невдячні. Чимало польських істориків, письменників, політиків намагалися створити образ ворога і переконати поляків, що правда завжди є на їхній стороні. М. Галась, як активний противник нацистської і комуністичної ідеології, мав би пам’ятати, що такі методи застосовувала гітлерівська і радянська пропаганда, жертвою чого були й поляки.

Головними політичними й світоглядними опонентами автора є українські націоналісти, пасивна польська посткомуністична влада, а також ліберальні середовища, зокрема Адам Міхнік і редагована ним “Газета виборча”, яка у демократичній Польщі стала “одним із головних осередків проукраїнської пропаганди і публіцистики” (с. 34). Натомість голосами польського сумління у питаннях “бандерівського геноциду на Кресах” є ксьондз Тадеуш Ісакович-Залеський, публіцисти Едвард Прус, Владислав і Ева Семашки, а також праві польські періодичні видання “Газета польська”, “Газета сілезька”, “Газета варшавська” та ін. М. Галась критикує сучасний польський уряд на чолі з Д. Туском, якого він називає “туристом, що рухається по території без плану, а не державним мужем” (с. 78), за неспроможність на елементарні жести в ім’я правди і пристойності (с. 19). Адже польський уряд зобов’язав рішучо боротися з “рецидивами ідеології українського націоналізму”.

М. Галась часто вдається до аналогій, мета яких полягає у легітимізації польських претензій на Львів і Східну Галичину і, разом з тим, запереченні будь-яких підстав на правову, культурну чи іншу приналежність згаданих земель до України. Приєднання Львова до УРСР автор порівнює, наприклад, із включенням Вроцлава до ПНР (Польська Народна Республіка). Публіцист переконує, що Вроцлав увійшов до складу ПНР, бо тодішня німецька влада капітулювала і погодилася на всі умови, які продиктували переможці. М. Галась фантазує: “Якщо б Берлін чи Дрезден віддали Польщі, то це було б теж правильно”. Львів, на думку польського журналіста, у поляків забрали без їх згоди, згідно з таємним протоколом Молотова-Ріббентропа і підтвердили потім ялтинськими домовленостями. Оскільки легальна польська влада не визнала цих угод, то Львів передали незаконно. Якщо керуватися логікою автора, то у 1923 р. Львів теж незаконно передали Польщі, бо цього не визнала українська влада Галичини. Недоречним є порівняння статусу Галичини із Курильськими островами, які після Другої світової війни відійшли до Росії. М. Галась говорить, що Польща, як і Японія, повинна нагадувати Україні про польськість Львова, але не в фізичному, а у культурному й історичному сенсах (с. 18). Такі порівняння підважують ялтинські угоди 1945 р. між державами-переможцями у Другій світовій війні.

М. Галась аналізує також роль українського національно-визвольного руху в сучасному суспільно-політичному житті України: в Україні розквітає культ ОУН і УПА, пропагований офіційними структурами. Як і для кожного “кресов’яка”, для М. Галася ОУН і УПА – злочинці, виконавці “геноциду поляків у Львівському, Станіславівському, Тернопільському воєводствах та на Поділлі і Волині” (с. 30). Публіцист зазначає: “Антиполонізм, націоналізм і культ УПА – так найкоротше можна описати стан духа більшості львівських еліт і львівської вулиці після 1990 р.” (с. 40), а покликання українців на традицію ОУН і УПА свідчить про убогість їх ідентичності, історії і традиції, тому що ці формації є найчорнішою плямою в

історії України (с. 46). У популяризації українського націоналізму в незалежній Україні автор звинувачує, наприклад, В. Чорновола, який подбав, аби “український націоналізм з “маленького полум’я вибухнув великим вогнем” (с. 34).

Українських націоналістів М. Галась порівнює з нацистами, а вшанування борців за волю України із такими немислимыми діями, як, наприклад, зведенням пам’ятника Гімлеру в Дрездені чи виданням указу німецького президента про державне відзначення річниці створення СС. М. Галась вважає, що польський уряд мав би адекватно відреагувати на встановлення пам’ятника С. Бандері у Львові, відкликавши польського консула зі Львова. Невже українці у своїй незалежній державі повинні питати дозволу Польщі на спорудження пам’ятників національним героям? Ім’я С. Бандери в українців асоціюється не з трагічними подіями на Волині і в Галичині під час Другої світової війни, а передусім із боротьбою проти комуністичної диктатури і прагненням визволити Україну від іноземних загарбників.

У книзі М. Галася чимало дезінформації, він наголошує, наприклад, що полякам в Україні живеться дуже погано. Українці не повертають костелів, унеможливаючи здійснення релігійних обрядів; греко-католики трактують римо-католиків як ворогів. Необґрунтовані закиди щодо відсутності римо-католицьких сакральних споруд спростовують такі факти, що Латинська катедра часто є напівпустою, а архієпископ М. Мокшицький з метою залучення нових вірних запровадив богослужіння українською мовою. Насправді ж у Львові активно діють польські громадські організації, театр, радіо, на Личаківському кладовищі реставрують надгробні пам’ятники, публікуються книги про польський Львів (започаткована серія “Львів ро polsku”, авторами першої книги є К. Бородін та І. Гонак. Ім’я будинку та інші написи. – Дрогобич: “Коло”, 2012. – 96 с.), проводять тематичні екскурсії.

М. Галась тенденційно коментує сучасну суспільно-політичну ситуацію в Україні: “У сучасній Західній Україні протягом перших 15 років незалежності Польщу трактували як ворога. Не в політичній сфері, а в культурній, історичній, незважаючи на димову завісу співпраці” (с. 80). Публіцист розмірковує: чим далі українці від Польщі, тим вони до неї краще ставляться, тому мешканці Східної України – це справжні партнери для поляків. М. Галась безпідставно зазначає, що Помаранчева революція зумовила хвилю “бандеризації” України на чолі з В. Ющенком. Навіть вкорінення демократії в Україні йшло в парі з пропагандою спадщини ОУН і УПА (с. 53–54). Русифікація України, на думку М. Галася, сприятиме налагодженню відносин між поляками і українцями. Тому, наприклад, спроби окремих політичних діячів надати російській мові статус регіональної збігаються начебто з польськими інтересами. Бо ті, хто в Україні розмовляє російською мовою, не будуть ставити пам’ятники “злочинцям і ідеологам геноциду Шухевичу та Бандері”: “Українська” Україна, як її бачать націоналісти з давньої Галичини, є неприязною Польщі, готовою (поки неофіційно) висувати територіальні претензії до Польщі. Бо для погробовців Бандери (*pogrobowiec* – дитина, народжена після смерті батька) самостійна Україна простягається від Криму по Ряшів”.

Отже, публіцистична діяльність “кресов’яків” засвідчує популярність у Польщі тенденційного та примітивного бачення України. На жаль, негативні стереотипи про Україну і українців, які формує рецензована книга, не сприятимуть українсько-польському порозумінню, а лише посилюватимуть взаємну неприязнь і ворожість.